

ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDEN** №
UKRAINIENNE

Число 19 (125), рік вид. IV. 20 травня 1928 р. Ціна 3фр. (Prix 3 fr.)

Зауважінню літургію та панахиду по блаженній пам'яті

Симоні Петлюрі

Голові Директорії, Головному Отаманові Військ Української Народньої Республіки, відправлено буде в неділю, 27-го травня 1928 року в Українській Православній Церкві, 96 Bd Auguste Bianqui о 10 ¼ годині рано.

Комітет для вшанування.

Париж, неділя, 20 травня 1928 року.

Тяжка й непримиренна боротьба України за визволення тягнеться від давна. Не припинилася вона і тоді, коли уряд УНР та армія, поступаючись перед переважними силами неприятельськими, залишили рідну землю, що її посів червоний ворог, знову забивши в тяжкі кайдани неволі та тримаючи терором чека і багнетами окупаційного війська московського. Боротьба ця перебувала тільки ріжні етапи; вона прибирала й прибирає тільки відповідно до обставини ріжних форм, але не припинялася вона і по цей день.

В парадних виступах, про людське око, особливо для закордону, розводяться залюбки окупанти про свою перемогу, про непохитність свого становища і відданність та вірність невірних підданих на Україні чужій владі комуністичній та її твердість і міцність. В урочистих заявах брешуть самовпевнене, давне: «громъ побѣды раздавайся! веселися, храбрый россъ!»

Та иншої співають вони в своєму гурті, звертаючись до своїх «товаришей», даючи аналіз сучасному становищу на Україні, спиняючись на настроях ріжних груп населення та виясняючи ті сили, які проступають у житті, ніби вже такому усталеному та спокійному, і намагаються зайняти в ньому своє місце.

Останніми часами поруч з контрреволюцією економічною, що про неї такий галас здіймають тепер совіти, не по малу непокоїть їх контрреволюція культурна.

«Ця контрреволюція, — б'є на гвалт Андрій Хвилья в «Комуністі» ч. 103. — робить таку ж спробу організувати свої сили на культурній ділянці, робить це повільно, невеликими кроками, мріючи про реванш».

«У школах, гуртках, в суспільній і академічній роботі, в художній літературі й з амвону представнички ворожої ідеології, чужого нам світогляду, в формах релігії, під прапором зовнішнього атеїзму, організують свої сили для наступу на революцію, на її сьогоднішній день. Вони оточують свою роботу мріями про нову буржуазну націоналістичну Україну, вони труять повітря подихом націоналізму, що несе з собою розбрат по-між братніми народами СРСР. Сухую аналізою цифр, професорським викладом лекцій, в художній літературі, в романтиці України, вони шукають — ці ворожі нам сили — заперечення сьогоднішнього дня і гадні хижою рукою здушити горлянку революції кожен день, як тільки небезпека для неї стане реальною. Два фронти було в 1917 р., фронт пролетаріату і фронт буржуазії, два фронти існує сьогодні».

«Україна старого, Україна бунчуків й гетьманів, Україна буржуазних ілюзій, — продовжує автор, — тяжить ще над багатьма, вона має свої коріння і ростуть вони в куркуля і міського непмана. Оповита романтикою минулого, вона бродить і багатьом може збити голови й скерувати їх на неправдиві шляхи»... «Тут, як десять років тому, ворог робить спробу консолідувати свої сили й перейти в наступ».

Ота «консолідація сил», отой «перехід у наступ», ота «Україна буржуазних ілюзій», особливо те, що вони, «мають свої коріння» в населенні, що вони захоплюють «куркуля», — і це після десяти літ шасливого панування совітів!—починають поважно турбувати власті предержаші, викликають занепокоєння у самих проводирів.

«Зростають наші вороги, пробує зміцнитися шовіністична дрібна буржуазія» («Пр. Пр.» ч. 103), — меланхолійно констатує на останньому з'їзді комсомолу намісник московський на Україні Каганович.

Але найгірше для них це, що боротьба переноситься в царину економічну. Тут особливо дошкульно дає себе Україні відчувати поневолення її Москвою та безмежний визиск. І от поневолення, ота експлоатація викликають цілком природну одсіч з боку людности, призводять її до самооборони, а разом з тим і оборони інтересів свого краю.

«У хлібозаготівлі з'ясувалося, — звертається до новітніх яничарів Каганович, — що куркуль, маючи певний вплив на середняцькі верхівки, вирішив боротися з Радянською державою — не давати їй хліба.» («Пр. Пр.» ч. 103. Розстріл наш).

Як бачимо, тут уже не сам куркуль: в боротьбу втягується і середняк. Секретарь КПБУ примушений визнати наявність на Україні рішення «боротися з Радянською державою».

Вирішили: «хліба їй не давати». І не дають.

Це визнає, підбиваючи підсумки здиральній кампанії за останній місяць, і наркомторг України Чернов:

«Наслідки квітневої заготівлі на Україні треба визнати за дуже кепські. За весь квітень заготовлено тільки 90.000 тон пашні, або 37 відс., місячного плану.» («Пр. Пр.» ч. 104).

Ці посвідчення самих окупантів, такі красномовні, стверджують, може того й не хочаючи, що боротьба на Україні точиться далі, що вона захоплює ширші верстви населення і поруч з сферою ідейною, політичною та культурною, починає гостро проступати на фронті для більшовицької влади найнебезпечнішому — фронті економічному, виявляю-

чись поки-що в простому, але твердому рішенню селянства: не давати хліба.

Україна не може органічно помиритися з окупацією, і ніколи з нею не помириться.

* *
*

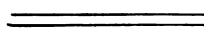
26 травня в Парижі збирається V-ий з'їзд Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції. Раз на рік з усіх закутків Франції, зблизуючись з останнього на дорогу, жертвуючи святочним одпочинком од тяжкої праці, з'їздяться до Парижу представники наших громад, щоб на спільній нараді обміркувати свої потреби, підбити підсумки зробленому та намітити, що і як робити на майбутнє.

Нема чого спинятися тут на тому, яке значіння має Союз, організація, що об'єднує ту еміграцію, яка стоїть на непримиренних позиціях до червоних окупантів, яка репрезентує її перед чужинцями та захищає її інтереси.

Перед з'їздом велика ділова програма. І було б помилкою непростенною відірвати хоч хвигину від справи, одбитися в бік од суті, зійти на манівці якихсь хатніх рахунків чи особистих справ. Хочемо вірити, що громадський розум та віданність рідній справі підіймуть усіх учасників з'їзду над дрібним, мінливим, персональним. Хочемо вірити, що з'їзд усю увагу віддасть роботі творчій. А роботи тієї багато — і в сфері організаційній, сфері оборони й допомоги правної, економічної, сфері діяльності культурної.

Більше виразности, більше ініціативи, активности!

Певні, що всіх нас об'єднує одна ідея — служення рідному краю і та боротьба за його визволення, бажаємо з'їздові успіху в його праці.

На зорі української національно-державної думки.

Контраст між недавніми блискучими подіями нашого національно-державного життя і нинішнім нашим становищем — і тут, на чужині, і там, на власній, не своїй землі — дає прикрі, гіркі переживання. Думка гостро шукає причин того контрасту, без жалю, руйнуючи те, що стояло так твердо в свідомості. Наболіле чуття тратить рівновагу і часом близьке до розпаду. Душа, як пташка в клітці, б'ється в келі переживань нинішнього й недавнього часу та мучиться перспективами майбутнього. В тих переживаннях «угашається дух», тратиться ґрунт самого існування. Слабіші, виснаженіші, а може й чутливіші люде не видержують — аж до того, що й накладають на себе руки, — немає більше сили терпіти тої непевності.

Такі переживання — натуральний наслідок 8-10 літнього перебування на чужині, в одірваності од рідного ґрунту — од близьких людей, од батьківщини. Переживання тяжкі, — остільки тяжчі, оскільки хто приймає до серця ту справу, за яку опинився на чужині. В якій мірі ті переживання єсть наслідком емігрантського знеєрвування та виснаженості духової й фізичної, — трудно знайти раду. Одно можна сказати: і в звичайних умовах не можна допускати себе до того, щоб розпускатися й тратити духа, а в наших емігрантських умовах, — тим паче. Безпосереднє чуття треба взяти в шори твердої думки й волі та керувати їм по лініях ясних розумових вислідів.

В тяжкі хвили життя на еміграції, коли відразливі факти нинішнього дня отруюють настрої та намагаються охмарити ідеали й вигляди майбутнього, я звичайно нахожу тверду базу для нинішніх настроїв у фактах минулого, — у подіях нашої історії та у власних спогадах з часів давніших, яких привела мене доля свідком бути. Усього там бувало, — і доброго й лихого, але над усім світила, як провідна зоря, незмінна свідомість народу нашого — і його ідейних провідників, її цілий мас його, — свідомість свого національного права, віра в кращу майбутню долю. Та свідомість та віра не покидали український народ в найтяжчі часи його історії, і, як показали недавні події, не були безпідставні. І я вихожу з тих міркувань освінений розумінням, що змагання наші, які нас одушевляють та керують національною акцією нашою в нинішній день, — мають за собою тверді основи в усій нашій минущині, якої ми стали вільними чи невільними спадкоємцями, що все, що робимо й маємо робити ми, не єсть витвір лише нашого часу, а глибока й давня традиційна спадщина всієї історії нашого народу, яку ми лише продовжуємо, виконуючи свій обов'язок перед минулими й дальніми поколіннями нації.

Отже дозволю собі поділитися тими фактами нашого минулого, — не новими, а надто відомими, але звичайно забуваними у хвилини душевної депресії. Углибоюся навіть у найдальшу давнину, — з того далекого ширші й ясніші повстають перспективи для сучасного й майбутнього.

Національне чуття нинішнього українця з задовсєнням, навіть з відрадою спинається і на найдавніших часах нашої історії, про які лише маємо відомості. З цих часів (доба XI-XII століть) дійшла до нас пам'ятка, що свідчить про глибоке національне чуття наших предків, про зворушливу любов їх до своєї батьківщини. Це — «Слово о погибели руських землях»*)

*) Як відомо, назва «руська земля», «Русь» — це стародавні назви нинішньої території України. Власне «Русью» звалася земля полян з кийським осередком, що стала основою кийської — руської — держави. Після це ім'я разом з іншими національними здобутками нашими було

Починається воно з такого художнього, мальовничого опису рідної землі: «О світло світлая и красяо украшена земля руская, и многими красотами удивлена еси: озери многими удивлена еси, ріками і кладазями місточестними, горами крутими, холми високими, дубровами чистими, польми дивними, звірьми різличними, птицами безчистенними, городи великими, сели дивними, виногради обительними, всего еси исполнена земля руская». Читаючи рядки ці, із ширим свіжим висловом почуття національного, мимоволі пригадуються аналогічні вислови глибокої любови до рідної землі в українських думках, де згадують бідні невольники зворушливі принади далекої батьківщини — «тихі води, ясні зорі, край веселий, мир хрещений, городи християнські».

З цього ж часу маємо дуже характерний вияв національної думки а глибоким державним забарвленням. Ще — «Слово о законі і благодати» київського митрополита Іларіона, — першого митрополита з роду українця, поставленого на Україні. Князя Володимири називає він, для ясности державного значіння цього князя, «великим каганом» руської землі, користуючись державним терміном сусідньої, тоді могутньої Хозарської держави; згадує, для поглиблення державної традиції «Старого Ігоря», «Славного Святослава», пояснюючи, що вони «не в худі бо і в невідомі землі владичествоваша, но в руской, яже відома і слышима есть всіми конци землі». Як бачимо, земля руська зв'язується з усіма краями землі, з якими відчуває вона свою міжнародно солідарність. Початок тої солідарности бачить автор в спільному джерелі європейської культури, — в християнстві, — «віра бо благодатна поширилась по всій землі та дійшла до языка руського.» І він зближує перших проповідників християнства на землі з первоапостолом рідної землі князем Володимиром: «Славить похвальними голосами римська земля Петра і Павла, що через них увірувала в Ісуса Христа. Всі землі, городи і люде славлять, кожна свого учителя, що просвітив їх православною вірою. Прослаavimo ж і ми, по нашій силі, хоч малими похвалами того, хто довершив великих і дивних діл, нашого учителя і наставника, великого кагана нашої землі Володимира, внука давнього Ігоря, а сына славного Святослава, що пануючи в своїх часах, прославилися відвагою й хоробрістю в багатьох землях і тепер згадуються та славляться. Бо не в бідній, не в невідомій землі вони панували, але в землі руській, яка відома, та про яку чути по всіх краях землі».

Ту саму ідеологію національну знаходимо в нашому літописові. Літопис появився у Києві — в нашому осередковій національно-державному. Сама думка скласти «Повість временних літ», що оповідала про те, «як стала руська земля», — думка великої національної свідомости та великого національного значіння для свого часу. Автор «Повісті» поставив собі завдання широкого національного інтереса: він збирає відомості про початок народу та княжої влади, се-то подає початок руської держави; він розглядає свій народ у звязку з цілим слов'янським племенем і навіть в перспективі цілого людства; в історії князів, поруч з легендарними народними оповіданнями, він подає старі історичні документи, як договори князів з греками. Фактами історичними, методом для цього часу науковим літописець доводить ідею окремішности слов'янських племен, що входили в склад сучасної йому київо-руської держави. Подає він, що слов'яне ділилися на кілька окремих галузів: «иміяху обичаї свої і закон отец своїх, і преданья, каждо свой нрав». Він описує ті звичаї: «поляне бо своїх отец обичай імуть кроток і тих», — каже він про близьких йому національно та милих його серцю полян, — «а древляне живяху звиринским способом», «и ради-

засвоєно північним нашим сусідом, ми ж залишилися з другою назвою, теж дуже давньою, що сліди її сягають до XII стол., — з назвою України, яка різнить нас від інших племен, що повстали від руського коріння. Назва «руський», «русин» заховалася у тих частин нашого племені, що їх доля історична сполучена з племенами не-руського походження, — і та назва «руський» різнить їх од тих чужинських племен.

мичи, вятичи, и сівер один обичай імяху», — каже з тим про предків нинішніх москалів та білорусів. Це таке розуміння національної окремішності, що його через тисячу літ не бракувало б запозичити нинішнім, що не знають свого роду «малоросам».

І це не була суха теоретична думка далекого від світа ченця монастирського. Тут колективний твір чернечий перейнято почуттям патріотизму, любови до рідної землі, любови, що боліс муками рідного народу, радіє його radoшами. «Бяше видіти діло стидно и вельми страшно, и хліб в уста не ідяшеть», — каже літописець з приводу татарської навали. Він відчуває й виявляє народні почуття й настрої свого часу. «О зліе ала честь татарская», — каже він з приводу подорожи кн. Данила Галицького до Орди, де той к-язь зазнав од татар чести, яку вважав літописець разом із свідомими людьми свого часу за тяжке пониження. Навпаки, успіхи батьківщини викликають у літописця почуття не лише радости, але й національних гордостів, дають йому привід висловити свою національно-державну ідеологію, широко закресну, в широких міжнародніх маштабах. З приводу перемоги руських князів над половцями, під впливом патрістичного натхнення літописець каже: «возвратишася руські к-язі во свояси, с славою великою, к своим людям и ко всім странам дальним, рекуще к Грекам и Угrom, и Ляхом, и Чехом, дондеже и до Рима прииде». Бачимо тут, як думка українського патріота зв'язує події його батьківщини з інтересами культурних західно-європейських народів, виявляючи тим й європейську самосвідомість предків наших у ту стародавню добу. «Там десь в глушавині, в степах, на сумній річці Каялі жили половці та шша кочова погань, а тут на Дніпрі, іа Росі, на Сулі, на Донці пробуває європейська Русь, що з близьку культурну рідню собі вважала мораван, чехів, поляків, греків, італійців, німців. Ця Русь, очевидно, визначала виразно свою національну особу і так само виразно втягала у коло своїх національних радств і лиха сусідні і навіть далекі західно-європейські культурні народи, «довдеже до самого Рима». (М. Сумцов).

Сильний, художньо-поетичний вираз національного чуття та національної думки маємо в «Слові о полку Ігоревім». Кільки князів руських углубилися в степ, де їх оточили і тяжко розбили половецькі орди. З того приводу невідомий на ім'я патріот висловив свої гарячі чуття у високо поетичній поемі, що стає дуже показним виявом національної свідомості та національної думки. Він звертається до руських князів з гарячим закликком об'єднатися для оборони батьківщини, забути свої взаємні чвари і негоди перед вимогами одного, для всіх спільного, національного інтересу. Отже спільність національної акції в одному національному інтересі — це засада української і національної думки на тих перших історичних ступінях її розвитку, які ми знаємо.

Дуже характерний погляд автора «Слова» на світове міжнароднє становище його батьківщини. Цю останню мислить він у найтіснішому зв'язку з культурним європейським Заходом, з яким єднають, на його думку, батьківщину його інтереси міжнароднього співжиття. Патрістичнє чуття автора, тяжко вражене поразкою, надає цій події значіння загальніше — міжнароднє-європейське. «Ту Німці, і Вєдєдїці, ту Греці и Морава поют славу Святославу, кають к-язя Ігоря», — отже, німці, вєдєдїяці, греки і мораване, себ-то увесь тодішній культурний Захід славив київського князя Святослава та вболівав над лихом князя Ігоря. «Авторові, — каже проф. М. Сумцов, — бажана була участь в руській пригоді всього культурного заходу, і він думкою, літературно, художнє зв'язав та об'єднав всі культурні європейські народи».

Таким чинсєм, в найстарших національних пам'ятках наших бачимо ідеал батьківщини — рідної руської землі — держави, яка зв'язана з усім культурним світом, яку треба, покладаючи своє життя за неї, од ворога боронити, її radoшами радіти, її лихсєм боліти.

Це ідеологія літературних пам'яток, але не кабінетна думка, од життя одірвана. Це провідні думки акції життєвої, що мала підставою історичні факти. В нашій історії бачимо, що народ, на чолі з князем, створивши дер-

жаву, шукає способів її поширення й скріплення та переводить ті способи фактично. Що-до територіяльного поширення старої української держави, то за часів Володимира Великого це була ледве чи не найбільша держава в Європі. Вона шукає виходу з вузьких меж азійського культурного й державного світогляду, з яким довгий час лучили її умови географічні і історичні. Основним засобом культурної сполучки з європейським світом тодішні провідники української держави вважали християнство, як основу європейської культури. І бачимо, що до того засобу підходить з двох боків: походи Олега й Ігоря прямують до Візантії, княгиня Ольга робить спроби вирішити цю життєву проблему за допомогою Заходу. Коли з Заходу повстала небезпека, з погляду державного, великий політик-державник Володимир зброєю здобуває нове джерело європейської культури — у Візантії. Але звязки з Заходом через те не перериваються. Князі українські лучаться з європейським Заходом — знанням європейських мов, родинними звязками, міжнародними зносинами. Тисячу літ тому Україна з погляду культурного орієнтувалася на європейський Захід — той Захід, з яким Україна через своє посередництво звязала Московщину, та од якого ця остання змагає тепер, через тисячу літ, одірвати Україну.

Досить і цих фактів, щоб засвідчити наявність глибокої національної свідомости, широкої національно-державної думки на Україні в найдавнішу історично відому добу нашої національної державности. Бачимо тут: національну свідомість, ясну державну думку, національно-державний чин, чин, опертий на засадах власної державної самобутности та міжнародної європейської солідарности.

Стихійна навала азійських орд зруйнувала Київську державу. Упала вона не з недостачі внутрішніх сил, а з причин стихійних, — вона прийняла на себе стихійний удар, що оборонив Європу від тої руйницької сили. Дало себе знати географічне положення України — «чайки-небоги, що вивела діток при битій дорозі». Осередок української держави пересунувся до Галича, але з тих самих причин і там не встояв.

Упадок Київської руської держави та утворення державного центру на територіяльній периферії України мали наслідки, з погляду національно-державного, деструктивні. В історії української національно-державної думки треба цей факт зазначити, як зародок українського національно-державного дуалізму. Виявом того дуалізму, з перевагою інтересів львівських над національними, був на початку союз Галича з Суздальем у поході на Київ, а дальшому — низка національних розбіжностей, а вперші — те, що на наших очах сталося. Українська національно-державна думка не завше йшла простими шляхами нормальної еволюції, а її викривлялася хибними шляхами. В цій точці не виправлено її й досі. З хворобою національного дуалізму ще доведеться нам рахуватися.

Зруйнована й знесилена Україна була й корпорована сусідою, що не завдав тяжкого азійського удару і виявив експансію непочатої сили. Проте, й розбита зовнішніми силами, Україна захвувє і культурну місьць, і національно-державну свідомість, що були спадщиною її самостійного державного існування. Культурні й державно розвинені елементи українські дістають в Литовському князівстві великі впливи. Впливи ці набірають ще далі все більше сили, дістають перевагу над пануючим елементом литовським. Держава Литовська, з погляду культурних та державно-правних традицій, стає державою властиво русько-українською. Державною мовою стає мова руська-українська з білоруськими домішками: правним кодексом стає т. зв. «Литовський Статут» — еманція «Руської Правди»; ліній не лише внутрішньої, але й зовнішньої політики ідуть в напрямі національно-державного антагонізму з північно-східним сусідою, що державно стабілізувався у вигляді московського князівства, а після — царства. У війнах Литовського князівства з Москвою активну участь і провід брали елементи українські — князі Острожські, Глинські, Сапіги.

Отже і в складі чужої держави Україна не втрапить своїх національних традицій — культурних та державних; українська державна думка не переривається і знаходить лише властиві, відповідні обставинам, форми.

для свого втілення. Можна навіть в певній мірі сказати, що державність українська, перервана формально, фактично не переривалася і а фоні життя Литовської держави.

За фактичну перерву Української держави треба вважати власне добу, коли Україну було інкорпоровано в склад Речі Посполитої Польської. Це — перерва не лише формальна, але й фактична. Але і в таких обставинах українська національно-державна думка, як жива традиція, не тратиться, а виявляє надзвичайну живучість, зростає в своїх логічних вислідах, набирає все більшої сили в свідомості громадянства — і в культурніших шарах його і в широких масах — і врешті приводить до відновлення української національної держави, — до відновлення фактичного і формального.

О. Лотоцький.

На Шевченковій горі*)

Редакція «Пролетарської Правди» напевне не буде на нас в претензії, за те, що ми скористуємося з допису її кореспондента про подорож на Шевченкову могилу 2-го травня цього року. Ми, навпаки, можемо рахувати навіть на її вдячність за те, що ширшим колам читачів за кордоном допомагаємо ознайомитися з перводжерела з тим, як дбають в совітській державі про вшанування пам'яті Кобзаря та як там улаштовують народні свята. Подякувавши талановитому журналістові за надзвичайно яскравий, з такими влучними і дотепними подробицями, що в них так виразно проступає дійсність, невіддільний побут, малюнок з сучасного життя України, наведемо з його кільки уривків.

Свято відбулося бучне. Зібралось багато народу. Наїхало з столиці і Київів чимало високих гостей, з самим комісаром освіти Скрипником на чолі. Була делегація від Академії Наук, письменники — українські й жидівські, капела, чужоземні літератори — румунський Панаїт Істраті та грецький Казарнакі.

В їх присутності відбувся на Тарасовій горі пленум Шевченківського комітету вкупі з Київською його філією, а разом з тим і великий мітинг. Мета цього урочистого виїзду — вирішення на місці ріжних поточних справ, звязаних з упорядкуванням могили та взагалі заповідника, а по-за тим — привселюдне вшанування пам'яті поета та поглиблення у населення уваги до його ідей.

На святі панував піднесений настрій. Та дамо, як обіцяли, слово кореспондентові «Пр. Правди».

«Але настрої ще більше підноситься, обертається в бурхливе вшанування українського уряду» («Пр. Пр.» ч. 102),

коли на горі з'являється тов. Скрипник, якого зустрічає «довга овація». Само собою, популярний представник улюбленої влади в центрі свята, під час якого

*) Розстріл всюди наш.

«п р и г а д у в а л и слова Шевченка (звичайно не всі, а тільки дозволені начальством. Прим. наша). г у ч н и м и о п л е с к а м и з у с т р і ч а л и слова Скрипникові». (ч. 102).

Отже, як бачимо з цієї виписки. Шевченко мусить поступитися місцем комісарові, слова якого роблять на натовп далеко більше вражіння ніж слова поетові. Але ми були б помилилися, коли б припустили, що Шевченка так таки зовсім забули на йогож святі. Ні, по-за тим «вшануванням», по-за тією «омацією» на адресу влади частину уваги все-ж було віддано й поетові на його могилі. Адже ж написано: «пригадувати». Пригадувати й Шевченка, але тільки такого, якого «допущено й одобрено комісаріатом освіти», тільки того,

«що повстав проти поміщиків, що міцно тримав прапор протесту та обурення проти соціального пригнічення трудящих». (ч. 103).

Так сформулював заслуги і значіння нашого національного генія, пророка національного визволення молодий і талановитий київський вчений Дорошечевич, якого, видно, не дурно вже підвищено в рангу «товарища».

Виступи інших промовців, які також підходять до творчості Тарасової з «марксівського погляду», єдиного там припустимого, вносять теж де-що нове і оригінальне, — принаймні, признаємося, для нас, — в розуміння його поезії, в новому світлі виставляючи її.

Наведемо кілька зразків. Перше місце слід, звісно, віддати Ойслендерою, представникові жидівських письменників. Годиться це зробити не тільки з ввічливости, але й з огляду на ту ролю, яку в ідеології, управлінні й житті сучасної України відіграють «меншості», що їм належить провід.

«Єврейські читачі, — казав він, — тим самим краще засвоюють те велике, інтернаціональне, що є в творах Шевченка, відкидають ті літературні, псевдо-наукові забобони, що їх сирбували (хтось?) були додати до творчости соціального бунтаря поета Шевченка». (ч. 103).

От увесь Шевченко в жидівсько-комуністичній інтерпретації. Йдучи слідом за своїм старшим собратом, український пролетарський письменник Панів подає де-які деталі з того «великого, інтернаціонального», що залишилося на сьогоднішній день з творчости Шевченка після того, як «єврейські читачі» відкинули з неї всі «забобони». З слів пролетарського письменника довідуємося ми, на немале наше здивування, що

«Шевченко мріяв і про ... індустріялізацію, якої прагнемо ми тепер. Ідучи не Дніпром, а Волгою, він мріяв про машину, яка знищить корону, трони та поміщиків». (ч. 103).

Ми розуміємо похвальне бажання пролетарського письменника зробити з Шевченка «свого», наблизити його до сучасности зо всіма її модними гаслами та «ударними завданнями, але все ж — Шевченко і індустріялізація, — це вже занадто.

А в тім дивного тут нічого немає. Панів ще молодий, а молодь часто захоплюється. Послухайте-но, що говорить старий академик з заслуженим, шановним ім'ям:

«Він (Шевченко) не дожив до того часу, коли прийшов «апостол правди і науки», якого він ждав».

Тут би й спинитися! І того вже досить. Ясно. Так ні-ж! Під пануванням большевиків почуття міри геть чисто вивітрилося, тай влада вимагає від своїх підданих, особливо з такої неблагонадійної установи, як Академія, *) договорювати до кінця, ставити крапку над «і». І бідолашний академик продовжує:

«Апостол — це радянська влада, за яку шириться українська культура». (ч. 103).

Воно звісно в царстві чека — чи то так ГПУ — в повній силі панує правило: «на чиему возі їдеш, того й пісню співай». але все ж кому кому, а академикові годилося б неначе не зобсім забувати мудрої науки класичної давнини: «est modus in rebus», тоб-то: «єсть міра в річах». З пошани до людини нам хочеться думати, що того не було сказано, що то газета просто своїм звичаєм додала трохи від себе. В кожному разі, ми не наводимо тут прізвища того академіка: сором за нього.

І яким скромним і делікатним видається після вищенаведеного те бажання, що його висловив голова Укрнауки Озерський, фикриваючи приховані інтенції окупантів повернути народній культ Шевченка собі на користь та службу:

«Треба так улаштувати і устаткувати могилу, щоб вона була міцною скелею, об яку б розбилися не тільки сильні хвилі дніпрові, ай наміри ворогів радянської влади». (ч. 103)

Принаймні, широко і одверто. Маємо великі сумніви, що б тим бо: ще-викам пощастило. Сила огненного слова справжнього, непідробленого Шевченка, оте могутнє:

«... вставайте,
«Кайдани порвіте,
«І вражою, злою кров'ю
«Волю окропіте!»

повернеться незабаром проти чужинців-окупантів та їх наймитів.

Ми б були несправедливі, коли б на прикінці не віддали належного головній особі того свята, панові Сридникові. Скільки не наводили ми вище зразків глупоти, безсоромности й блюзнірства, що ними сьогодні ганблять на поневоленій отчизні нашої чисту пам'ять національного героя і мученика за визволення України, все ж непереїдений ніким рекорд що-до цього встановив сам пан комісар. От слова Скрипникові:

*) Диви «З преси», ст. 19.

«Тепер, коли ворожі сили що разу готові спробувати напасти на СРСР, коли є такі зрадники, що навіть з словами Шевченка на вустах йдуть на поклон до польського фашизму, тепер саме повинні лунати слова Шевченка про оборону радянської України». (ч. 102).

«Слова Шевченка про оборону Радянської України!» Далі вже справді нікуди йти в непошані до пам'яті поета, в фальшуванні його творчості на совітський копил.

Прикрі вражіння справляє це «вшанування» Шевченка на його могилі. Немає ніби меж глупоті людській, бесоромності та нахабству—пануючих, приниженню, рабству та підлезуванню — поневолених.

Прикра картина. Але ж це жива дійсність. Неправдою, фальшуванням та брехнею намагаються окупанти й зрадники прикрити й зміцнити своє панування над нашим народом.

Та брехнею світ пройде, назад не вернешся.

Ч.

Конотопська перемога.

Українсько-московські взаємовідносини в минулому сповнені ворожнечою і боротьбою. Це не значить, що в них не було других—теж дуже важливих моментів, але ці останні значно уступають в порівнянні з моментом боротьби, який являється для цих взаємин головним і найхарактернішим. Українсько-московська боротьба точилася протягом віків, прибирала найрізноманітніші форми і прояви. Почата дрібнішими непорозуміннями і суперечками десь на пограниччях, під час походів і постоїв, вона переходила в страшні конфлікти, захоплювала всіх, втягала навіть сусідів, і була основним нервом східно-європейських відносин.

Майже з першого ж дня ближчого знайомства українців з москалями почалися невдоволення, сутички й непорозуміння. Вони спочатку мали місце лише в пограничних місцевостях, а після 1654 року і на Україні. Ці непорозуміння і суперечки пояснювалися головню двома причинами—природою москалів і їхнім відношенням до України й українців. Москалі по своїй природі відзначаються надзвичайною виключністю і нетерпимістю. Толірувати відмін українського життя в його різних галузях — релігії, побуті, праві й др. — вони не могли. До того ж у відношенні до України й українців москалі почували себе елементом пануючим, зверхнім — володарями. Це давало їм можливість не церемонитися з місцевим життям і його відміннями й виявляти себе «во-всю». Ці два моменти в найбільшій мірі і пояснюють всі ті численні ексцеси в українсько-московських взаємовідношеннях, відомості про які переходили в різних актах, літописях і других документах. Знайомлючись з останніми, бачимо, що українсько-московські суперечки мали найрізноманітніші прояви: грабіжництво, Івальти, спалення цілих сел, всякого роду утиски й знущання над світським і духовним населенням. При чому в цих суперечках й непорозуміннях український елемент здебільшого виступає пасивно.

Крім цих дрібніших суперечок і непорозумінь, які часом надовго переходили у приховану боротьбу і відпір з боку українців, історія подає нам відомості і про три справжніх українсько-московських війни. Всі вони від-

бувалися в гетьманську добу нашого минулого. Перша почалася в 1659 році, зв'язана з іменем Виговського; друга в 1668 р. проводилася Дорошенком; третя в 1708-9 р. р. — Мазепою. Остання — четверта — війна, почата в 1917 році, відбувається за наших днів. Крім цих воєн можна згадати ще такі, дати, як 1169 рік, коли війська Андрія Боголюбського руйнували Київ, та 1618 рік, коли 20.000 запорозьких козаків на чолі з Сагайдачним були під мурами московської столиці.

З різних причин повставали ці війни, різні події були приводом до них, неоднаковий вони мали перебіг і вислід. Але при всій їх різноманітності в них можна добачити й де-які спільні риси, які є ніби постійними ознаками цієї військової боротьби. Ці спільні риси такі. 1) Перш за все всі ці війни для української сторони були оборонними, — Україна приводила їх з метою звільнення з-під московської зверхності. 2) Цим пояснюється друга постійна риса їх — всі вони відбуваються на українській території. 3) Українська сторона провадила їх не сама, а при більшій або меншій участі сусідньої сили. Ця остання завше ворожа Москві, але не завжди першорядна й дуже рідко сприятлива українським політичним планам. 4) Москва в боротьбі з Україною завжди мала по своєму боці більшу або меншу частину українців, на яку в цій боротьбі й спиралася. Ця частина, звичайно опозиційна гетьманському урядові, дається Москві, спантеличити себе релігійними, соціальними чи політичними гаслами. При чому ці українські відтупники в українсько-московській збройній боротьбі завжди відігравали видатну роль, а як коли то були й рішачим чинником.

Кожна з цих воєн позначалася для обох сторін різними моментами — значними успіхами й страшними поразками, навіть катастрофами. Я не ставлю тут своїм завданням зупинятися на історії цієї боротьби. Я хочу навести лише один момент, який являється одним з найвидатніших у нашій військовій історії, а саме разгром московського війська під Конотопом, в 1659 році. Він належить першій українсько-московській війні, в якій особливо виразно виявилися всі наведені мною спільні риси.

Перша українсько-московська війна відбулася в 1659 році, хоч незрозуміння й суперечки почалися значно раніше, ще за життя Богдана Хмельницького. Особливо ж вони розвинулися за Виговського, якого було обрано тимчасовим гетьманським заступником до повноліття Юрія Хмельниченка. Таке ніби неповноправне становище Виговського на гетьманстві давало Москві можливість виявляти до нього певну зверхність і ставити до гетьманського уряду різні перебільшені вимоги. Для того, щоб тримати гетьмана в руках, Москва одночасно підтримувала на Україні й різних ворохобників, які домагалися перевибору гетьмана й усунення Виговського. Завдяки своїй військовій силі й своєму протекторському стану, Москва стояла над обома цими ворожими таборами, використовуючи вигоди такого становища й своєї тактики. Підтверджуючи на гетьманстві Виговського, Москва разом винагороджувала соболями й діячів опозиції. Можливо, що при іншому менш рішучому гетьмані таке балансування продовжувалося б довго, але за Виговського воно незабаром привело до розриву й збройного конфлікту. Військові події якийсь час не починалися, — обидві сторони обмежувалися лише військовими демонстраціями. В цій першій українсько-московській війні головним спільником Виговського були татари. Брали в ній участь по українській стороні також відділи польського війська та різних зятяців, з сербів і др. До рішучої зустрічі з головною московською армією дійшло під Конотопом в кінці червня 1659 р. —

Місто Конотоп мало укріплений замок, оточений глибоким ровом і високим валом. У Конотопі при зближенні московських воявод замкнулися два полковники зі своїми козаками — ніжинський і чернігівський. Разом вони мали не більше як чотири тисячі війська. Трубецький, головний ко-

майдант московського війська, хотів було без бою добути конотопську кріпость і обезброїти козацьку залогу. З цією метою він написав до полковників листа, в якому, посилаючись на релігійну одновірність і свою милотворчу місію на Україні та царську милість, закликав скласти зброю. Але козаки у відповідь на це рішуче заявили свій намір боротися до загибуні на лицемірній проповіді московського воеводи відповіли гарматною стріляниною. Про це Трубецький в своєму статейному спискові так доносить у Москву: «И изъ Конотопа измѣнники Гришка Гуляничий и всѣ конотопскіе осадные сидѣльцы противъ листа ничего не описали, а зъ города говорили въ шанцы, что де они съли на смерть, а город не здадутъ. И стрѣльба отъ нихъ въ шанцы была изъ наряду и изъ мезкаво ружья безпрестанная. И бояринъ и воевода князь Елексѣй Никитичъ Трубецкой съ товарищи велѣли стрѣлять изъ всего наряду по городу и въ городъ». (Акты Ю. и З. Р., т. 4. № 115, ст. 233).

Трубецький мусів з усім своїм військом стати до облоги Конотопу. Остання тяглася більш ніж два місяці. Більше ніж півтора ста тисяч московського війська не могли добути чотирьох тисяч хоробрих козаків, що завдалися цілком краще макласти головами аніж здатися ворогові. Москалі добували місто завзято-немилосердно били з гармат, рубили підкопи, спиналися на вал, пробували загатити рів.—та все те було даремним. Оборонна позиція козаків була значно вигідніша, так що москалі, не дивлячись на таку страшну перевагу числом, не могли нічого вдіяти. Врешті ж їхні були значно більші ніж у козаків.

Через кілька тижнів облоги, коли москалі спробували уже всіх способів, якими сподівалися добути замок, Трубецький звернув свою військову увагу від Конотопу на другі міста, хоч з-під Конотопу все ж не відходив, — облога останнього продовжувалася, тільки вже з меншою інтенсивністю. Головна експедиція з табору Трубецького була вислана на Борзну. Провід нею було віддано Ромодановському та Петру Скуратову, яким було наказано «над измѣнники Черкасы и над татары... промышлять сколько милосердый Богъ помощи подасть». (Акты Ю. и З. Р., т. 4. № 115, ст. 235). Старшим Борзенських козаків був Василь Золотаренко, шурин Богдана Хмельницького. Вислана з-під Конотопу експедиція розгорнула золотаренкових козаків, взяла Борзну, спалила її, вистинала чоловіче населення, а жінок з дітьми пригнала до Конотопу й відти потранспортувала на Московщину. Так виявляли москалі свою лють за конотопські неповодження.

Після такої перемоги московський відділ Ромодановського та Куракіна був висланий до Ніжина. Ніжинці на зустріч москалям зробили з міста вилазку, але змушені були повернутися за мури міських укріплень. За Ніжином стояли досить значні гетьманські сили. Москалі рушити на них і після баталії відсунули їх далі, але далеко заганятися побоялися.

Про самого Виговського московські воеводи увесь цей час не мали ніяких відомостей. Українська розвідка була поставлена значно краще. Виговський мав докладні відомості про події на Чернігівщині, про облогу Конотопу й експедиції до Борзни та Ніжина; але він не міг своєчасно рушити проти Трубецького, бо мав під рукою всього шістнадцять тисяч вірних собі козаків. З такою слабкістю, навіть підкріплений кількома тисячами зятяждів, Виговський не міг стати проти майже вдвідесятеро більшої сили москалів, якою розпоряджав Трубецький.

В гетьманському таборі з дня на день очікували приходу татар. Нareshtі, десь, не раніше від 24 червня, прибув на Україну Махмет-Тирей з тридцятьма тисячами орди. Побачення хана з гетьманом відбулося на Крунич-полі. Там урочисто була стверджена козацька спілка з татарами. Останні під присягою обов'язали допомагати Виговському протимоскалів, аж доки останні не будуть вигнані з України. З'єднані козацько-татарські сили рушили після цього до Конотопу. По дорозі вони затрапили під Шатавівкою та в ерелиний московський відділ, що був висланий з головного обозу добувати язиків. Виговський розпрямив цей під'їзд і дістав ба-

гато бранців, від яких довідалися, що в обозі Трубецького не мали й найменших відомостей про рух Виговського з татарами.

Українсько-татарські сили зупинилися на річці Соснівці, що протікала якихось 15 верстов від Конотопу. Річка ця була дуже багнята і Виговський цілком правдиво спостеріг, що баталія на ній може скінчитися повним розгромом і знищенням одного з противників. Козаки, маючи можливість тримати в своїх руках ініціативу бою, могли сподіватися перемогти для себе. Виговський нашвидку розробив план баталії. Він поставив головні козацькі сили в захист у Широкому Лузі. Старшинували над ними було доручено братові того половника Гуляницького, що відсиджувався в цей час у Конотопі, Степанові. Сам Виговський узяв з собою невелику частину козаків і разом з ордою султана Нурадіна перейшов на другий бік Соснівки. За річкою татари відійшли направо вертов за десять до урочища Торговиці. Завдання зводилося до того, щоб заманити московське військо до засідки головних козацько-татарських сил і тут ударити на нього з усіх боків. План цей, автором якого був Виговський, здійснився цілком. Це виказує, що Виговський, помимо признаваних йому талантів дипломатичних, мусів бути визначним і видатним стратегом. Такого військового успіху, який мали козаки під Конотопом, під керівництвом Виговського, гетьманські війська не мали ще ніколи. Правда, перемоги Богдана Хмельницького робили більше враження — були першими по невдалих повстаннях, — але Хмельницький мав супроти себе значно кращі та бездатності армії. З такою армією, яку розгромив під Конотопом Виговський, Хмельницький ніколи не мав нагоди помірятися силами.

В «Історії Малой Росії» Балтшина-Хамельского для пояснення конотонської перемоги подібують між иншим таке місце: «Царь Феодоръ Алексѣевичъ въ рѣшч, говореной имъ при истребленіи мѣстничества, приписываетъ сіе поражение (Конотонскій погром) возникшимъ тогда между воеводами спорамъ о старшинствѣ и преимуществѣ родовъ»... Можливо, що справді між московськими командантами на Україні зайшли в той час якісь незгоди й суперечки, хоч це й протирічить природі московської організації, побудованій на крутій підлеглих їй послушху, але нам годі в такий спосіб пояснювати конотонський успіх Виговського — перебіг баталії відчить про инше.

Здійснення свого плану Виговський розпочав 27 червня. Цілком несподівано наскочив він на москалів, які були заняті облогою конотонського замку. Несподіваність напад невеликого відділу козаків на велику московську армію поділила наочно. Якихось півтораста тисяч москалів кинули все й почали тікати. Козаки, гонючи їх, захопили багату здобич, особливо багато коней. Через кілька годин переполоху московські вояводи дізналися, що їхнє хоробре войство тікає в дійсності від дуже незначного відділу козаків, і їм почастило зупинити свою армію. Це змусило Виговського прискореним темпом повернути за Соснівку. Від кількох полкових москалів дізналися про з'єднані українсько-татарські сили, але, переконавшись у своїй численній перевазі, легковажили ворога. Князь Пожарський з чисто московською зухвалістю, типовою для москалів аж до сьогодні яшнього дня, зарепетував: «Давай ханішку, давай Нурадіна, Балгу, Шурнібля, Дзяман-Сагайдака!»... Веіх їх Пожарський похвалявся з поганю московською лайкою полонити й вистяпати. Другого дня вранці цей самопевнений князь на чолі тридцяти тисяч найкращих кіннотців московської армії перейшов Соснівку. Решта залишилися з Трубецьким під Конотопом.

Полки Пожарського переходили Соснівку по мостові. Діставшись другого берега річки, вони почали отаборюватися, розставляти свої гармати й готуватися до бою. Виговський не перешкоджав їм. Пожарський відразу пояснив це перевагою своїх сил, і лякливістю козаків, але незабаром мусів переконатися в своїй помилці. Тим часом, як Пожарський розташовував на цьому березі своє військо, п'ять тисяч козаків з Степаном Гуляницьким на чолі прокопувалися ровом до широкого мосту, який служив переправою Пожарському. Коли Гуляницький докопувався вже близько цілі, Виговський

ударив на пожарців, роздрочив їх і кинувся тікати. Московське військо спинуло за ним і віддалилося від мосту, а тим часом міст той знищив Гуляницький. Під час цієї операції Гуляницькому спало на думку не тільки унеможливити москалям відступ на другий бік Соснівки, а ще й унеможливити їм взагалі рух на цю боці. Для переведення цього він розпорядився загати річку. Козаки почали рубати дерево, косити траву, очерет і що тільки можна було кидало в Соснівку. Вода почала розливати й затоплювати й без того багнисту прибережну місцевість. Москалі, помітивши позад себе козаків, перестали гнатися за Виговським і кинулися до Гуляницького. Виговський повернув й почав їх сікти ззаду. В цей же момент наспіла орда й з страшним гиком і свистом, властивими татарським атакам, кинулися на москалів. Здавлена козацько-татарським клином, тридцяти-тисячна армія не могла відступати по багнищу, де грузли гармати, застрявали коні й люде. Та й куди було відступати — переправа на той бік була знищена. Добірне московське військо, що вславилося блискучими перемогами в 1654-55 роках, було знищено. Самого Пожарського полонили й привели до Виговського. Той відіслав його до хана. Пожарський і в полоні не залишив свого зухвальства. Приведений до хана, він ніби за погану московську лайку позбавлений був голови, — так представляє справу український літописець Величко. Московський толмач Фролов, що був очевидцем смерті Пожарського, оповідає, що хан велів скарати Пожарського за те, що той приходив колись війською під Азов на кримських царевичів (Докладніше про це у Соловйова, Іст. Р. т. XI, ст. 64), Правдоподібно, що в справі Пожарського відіграли роль обидві ці причини. Не мало й других значних московських бранців було страчено тоді.

Розгром московського війська визволив з облоги Конотоп. Під час облоги ніжинський та чернігівський псаловники стратили півтори тисячі козаків. Про стан цих козаків у Конотопі, під час облоги свідчить лист Григорія Гуляницького з 14 червня 1659 року, до Виговського, в якому той писав, що коли за тиждень не наспіє допомога, то він муситиме здатись (Акты Ю. и З. Р., т. 15, № 8, ст. 398).

Знищення Пожарського примусило до відступу Трубецького. 2-го липня він почав переходити річку, але переправа відбулася дуже нещасливо — багато москалів потопилося. Виговський кинувся був за Трубецьким, але московські сили, що були ще досить значні, обкопалися й відбили напад. Сам Виговський за малим не нахитав там голову — його кінь упав, забитий з гармати, а його самого поранено в ліву ногу. (Акты Ю. и З. Р., т. 15, № 10, ст. 422). Трубецький мав у своєму обозі дуже сильну артилерію, завдяки якій і врятувався від переслідування Виговського. Та тим не менше, він мусів відступати, боронячись од наступу гетьманських сил. Незабаром його відступ перейшов у справжню утечу — він тікав до Путивля.

Конотопський розгром справив на москалів вражіння чогось цілком несподіваного й жахливого. Трубецький був і досвідченим і щасливим воеводою, «муж благоговѣный и изящный въ воинствѣ счастливый и недругамъ страшный». До того ж мав таку величезну армію. Пізніше Виговський в одному з своїх листів писав, що Трубецький під Конотопом мав 200.000 москалів й стратив там 50.000 (Акты Ю. и З. Р., т. 7, № 98, ст. 303). В перемозі його над козаками московський уряд був цілком певний. Діставши звістку про Конотопський розгром, цар московський в жалібних шатах вийшов до народу й наказав укріпляти столицю. Цілу Московщину огорнув страх. Та й було з чого... Найкраще військо, яке тільки могла дати Московщина й якого, по свідцтву російського історика Соловйова, московський цар ніколи не міг уже виставити, було вигублене. Здавалося, що не буде вже ніякого порятунку від ворога. На Москві в цей час готувалися вже навіть до евакуації за Волгу кудись. Людність з московських околиць переїхала з своїм добром в укріплене шанцями місто. За працями по укріпленню Москви доглядав сам царь. По цьому можна уявляти, якого значіння

надавали козацькій загрозі (Докладніше про це у Соловкйова, Ист. Р. т. XI, ст. 65).

Виговський не гнався за границі українські, хоч на цьому дуже настоювали татари й про це прохали поляки, які в ук аїнській перемозі хотіли мати собі якийсь реванш за свої недавні невдачі в боротьбі з Московю на Литві й помститися за литовського гетьмана Голсевського, якого перед тим захопив Хованський у Вильні. Виговський рішуче поставив на своєму — на Московщину війною не йти, хоч по-за всяким сум'ївом його військовий марш вглиб Московщини в супроводі татар, охочих до грабіжу, й поляків, жадібних до помсти, безумовно, мав би успіх. Це своє рішення він мотивував цілями війни з Мосвою, яка була з українського боку оборонною й зводилася до звільнення України від московської навали, а зовсім не до завоювання Московщини. До широти Виговського, коли він у такий спосіб мотивував своє рішення, доводиться ставитися з певним застереженням. Розпочавши формальну війну з Московю, Виговський більше ніж коли раніше розумів, що для успішного закінчення боротьби треба не тільки вигнати ворога, а й перемогти його — забезпечити себе від можливості нового нападу. Цього можна було досягти тільки, знищивши до шенту вороже військо. Виговський спочатку й мав намір переслідувати Трубецького на Московщині. Про це свідчить його лист з 5 липня 1659 року з табору під Путивлем до міста Константинова (Акты Ю. и З. Р., т. 7, № 98, ст. 301), а також і те, що він не відразу повернув на Україну, а ще якийсь час переслідував ворога. Звичайно, Виговський знав і те, що його похід на Московщину може мати успіх.

Тим не менше він мусів вдовольнитися тільки першою частиною боротьби й зректися дальшої. Ситуація на Україні, яку Виговський дуже добре оцінював, справді була такою, що в тих умовах він інакше поступити не міг. В разі віддалення гетьманського війська від України, тут счинилася б ворохобня і йому, повернувшись, довелося б завойовувати українські міста і містечка. Опозиція не забарилася б підняти голову. Трубецький, утікаючи, по страшному погромі з України, не забув про цю єдину можливість урятувати тут свій стан. Ще 4 липня він порозсилав універсали, в яких заклик в українське населення до вірності Москві. В них, між иншим писалося, до населення, щоб люде «ни въ к кое размышленіе не прих дили и по прежнему своему обѣщанію, великому государю служили вѣрно и въ правдѣ своей стояли крѣпко без всякаго сумнительства, а измѣнника Ивашка Выговского и его совѣтниковъ, такихъ же измѣнниковъ ни въ чемъ не слушали и ни на какіе ихъ предести не прельщались...» (Акты Ю. и З. Р., т. 4., № 115, ст. 239). За якийсь час Трубецький повторив цей свій заклик, розіславши «проходщовъ съ листами тайно».

Повернувшись з-під Конотопу, Виговський взявся за ліквідацію відступництва на московській бік. Спочатку він пробував паралізувати заклики Трубецького своїми, по московській термінології, «прелестными письмами». Але самими універсалами не можна було полагодити справу, й тому Виговський мусів уживати й других заходів. Та не зважаючи на все це, опозиції, підтримана москалями, розросталася й Виговський мусів кидати переслідування й облогу недобитків московського війська й повертати на Україну, щоб запобігти небезпечним для його подіям. Вже 7-го липня він повернув з-під Путивля. На Московщині залишилися тільки невеликі відділи козаків та татар, які не були здатні для якихось значіших військових підприємств, а обмежувалися лише дрібною шарпаниною ближчих московських місцевостей.

Симон Наріжний.

3 міжнародного життя.

— Король у Москві. — Події в Китаю.

Афганський король поїхав таки до Москви. Большевики довго й ретельно готувалися до візиту першого монарха, а до того абсолютно, що зважився одвідати ССРСР. Потяг королівський було переповнено агентами ППУ, а в повітрі супроводили йому численні аероплани, що летіли над ним з Можайська до Москви. У самій Москві наказано було не розбирати тих прикрас, що їх зроблено було для свята 1 травня (король приїхав 3-го), аби місто та вулиці його були по можливості парадними. На коззалі короля зустріла найвища совітська влада, в тому числі й пайі Колонтай, що її для цього випадку спеціально виписали із Стокгольму.

Усе було начеб то як у людей, але неприємності, як повідомляє англійська преса, почалися зараз на вулиці. Людей було мало, а ті що були, стояли мовчки і мовчки дивилися на короля з большевиками, що їхали в автомобілях. Ні привітання, ні вигуків, наче по мертвій вулиці їхали. Звернуло увагу короля лише те, що скрізь по цілій дорозі він бачив безліч мандрівних торговців з наїрїжкоманїтішим дешевим крамом. Він запитав про це товариша Калїніна і той йому відповів, що в ССРСР виявляється в такий спосіб приватна ініціятива. Яке враження на короля зробило це пояснення, не знати.

У день приїзду короля сам Чичерін, аби виправдатися перед широкою большевицькою публікою в тому, що доводиться Москві чествувати монарха, примістив довгу статю. Ми, писав совітський міністр закордонних справ, з найбільшою щирістю вітаємо голову незалежної афганської держави, що розпочав нову велику еру в історії своєї країни. Ми переконані, що його перебування в Совітському Союзі посилить дружбу між нашими двома націями і спричиниться до навізання самих інтимних та глибоких взаємовідносин між двома нашими країнами. Товариш Чичерін був мабуть таки переконаний, що слова його буде втілено в життя, бо на день приїзду афганського короля було вже організовано не тільки цілий шерег анти-англійських виступів, які мали на думку совітів, цілком захопити Аманулу, але й підготовано кілька договорів військового, торговельного та політичного значіння. Та всі оті підготовання, як здається, були марними. Совітські лідери, як про те подає «Le Matin», не мають щастя в пересправах з королем Афганістану. Принаймні всі спроби, розпочаті в цьому напрямку, припинено.

Перше за все король зробив офіційну заяву, що він не має жадної охоти дивитись на які будь анти-британські виступи. Довелось тому анулювати де-які урочистості, в тому числі й військову демонстрацію, названу «Одповідь Чемберленові». Далі, на одному з «високих прийомів» афганський король, так мовити, убив на смерть тов. Чичеріна. Совітський дипломат у промові своїй став наводити головні лінії запроєктваного ним військового та приятельського договору про «не-напад» між ССРСР та Афганістаном. Король, розібравшись про що йде мова, перебив совітського міністра і тут же зробив заяву, що він просто не хоче й гворити про такого роду проекти. Ще гірше сталося на гостині у Калїніна. Там совітський маршал Буденний виступив з «євразійською» промовою, в якій доводив, що афганці та росіяне — азіяти, мають тотожну культуру і не потребують європейської цивілізації. Король образився за афганців і різко одповів недавньому вахмистрові, що він, король, допіро одвідав багато європейських країн, дивувався і глибоко захоплювався їх культурою та твердо вирішив все те, що він бачив, насадити в Афганістані, щоб європеїзувати свою країну.

Взагалі Аманула, що був у Європі, спокійний та лагідний, поводиться

в ССРСР досить арогантно і почував там себе наче б то не дуже приємно. Як здається, так само там почував себе й його королева. З нею в ССРСР трапилася зразу ж історія, для жінки непереносна: вкрадено туалети. Як подає «L'information», уже на першій російській станції московські злодії «соціалізували» два її великих куфри, де були дорогі сумки з Парижу та ще цінніше бросельське мережево. Це запримітили. Приїхали до Москви, а злодіїв і сліду не видно, хоч ПІУ поставило всіх на ноги. Так почалось совітсько-королівське приятельство: кінець його, мабуть, буде відповідний початку.

* * *

У Китаю новий і дуже небезпечний для нього зворот подій. Кожної весни, уже більше десятих літ, там починається новий похід, — іде північ на південь, чи навпаки. На цей раз вирушив південний маршал Чан-Кай-Шек проти північного володаря Чан-Со-Ліна. Незмінною метою походу був Пекін, і зв'язані з ним багатства, престиж у цілій країні та зовнішній вигляд єдиної влади над цілим Китаєм, чи принаймні міжнародне його представництво, яке ще й досі належить Пекингу. Справа йшла добре для південного націоналістичного війська. Місто за містом доставалось їм до рук, північні армії терпіли поразки, переможні націоналісти все далі та далі посувалися на північ, все ближче та ближче до Пекину. Але по дорозі з боку, лежала менше за дріт розграбована, багата провінція Шантун, чужоземні концесії в Цінан-Фу, а з них особливо людя й багата, торговельна й промислова концесія японська. І сталося так, що південні війська, замість того, що б тягті ділі на zagrożений Пекін, повернули в бік до провінції Шантун та кинулись на японців у Цінан-Фу. Зовсім так, як було і 1919 році з Денкіним. Тяг білий маршал переможним походом на Москву, збочив на Київ і тим зазначив неодвратно загибель своєї справи.

У Цінан-Фу втворилася історія, що сталася торкі з Нанкінгом, з тою лише різницею, що тоді об'єктом нападу були англійці, а зараз — японці. Південна солдатська кинулася на безбройних людей, на жінок та старих, гальбила, мучила, вбивала їх, грабувала японські та інші не-китайські дома, магазини то-що. На оборону населення стали японські війська, що стояли гарнізоном в Цінан-Фу в кількості 4000 люда. З грабінниками та вбивниками воєн управилися швидко, але на оборону цих останніх виступило ціле південне військо, що переходило біля Цінан-Фу, ві кількості 35 тисяч багнетів, з артилерією та з аеропланами. Здавалося, японцям прийшов кінець. Та ще, мабуть, не настав той час, коли китайці, хоч і добре озброєні могли б переможно боротися проти мужнього японського війська, дисциплінованого та організованого на добрий (французький) європейський зразок. Хоч і було їх 9 проти 1, але японці витримали їх натиск і не пустили в місто. Бої відновлялись кілька разів, і в той час як писано ті рядки справа стоїть так. Китайці облогою стоять круг Цінан-Фу, та взяти його не мають сили. Чан-Со-Лін запропонував японцям збройну допомогу, але ті подякували йому, сказавши, що вправляться з ворогом власними силами. А тим часом японська влада спішно висилає до Цінан-Фу морську флоту та суходольчі війська в кількості над 50 тисячів багнетів, аби закріпитися не тільки в самому Цінан-Фу, але в цілій Шантунській провінції, відтворивши тим свій престиж серед китайського населення. Одночасно південна китайська влада, не одводячи своїх військ од Цінан-Фу, скаржиться токійському урядові та цілому світові, що японці їх нищать та кривдять, повторюючи тим самим також свою торішню поведінку на адресу англійців. Однак, порівнюючи з торішнім, різниця в тому, що на цей раз китайські скарги не мають того розгону і японська робітничка партія мовчить тай європейські симпатичи, як здається, не мають охоти втручатися в боротьбу жєвтих між собою.

Які причини викликали Шантунські події? Їх звідки, з Європи не ясно видно. Китайські рухи та їх звороти такі своєрідні, такі перешлутані; методи китайської чинности військової, цивільної та дипломатичної такі

одмінні од європейських, що європейцеві годі зрозуміти їх до кінця. Досить сказати, що в Китаю Генерали ворожих військ часто пересправають по-між собою не тоді, коли бої скінчилися і відносини сил виявлено в реальності, а перед початком бою, щоб добре знати, хто з них має бути переможцем, а а хто—переможеним. І бої ведуться вже тоді, так мовити, лише формально, аби назовні виявлено було рішення, встановлене на пересправах. Так само і в боротьбі з чужинцями. Нападуть зненацька на концесію, розграбують, зівалтують жінок, виріжуть, кого вловлять, а потім скаржаться на цілий світ, що їх скривдили, бо оборонялися.

А в тім, коли й ССРСР вважати Європою, якась європейська нитка висунулась із-за туману й крові подій в Цінан-Фу. Як повідомляють з англійських джерел, в цих подіях видатну роль грали комуністи. Тільки торік вони виступали одверто з товаришем Бородіним на чолі, а тепер замішалися до справи таємно, під проводом ближче невідомих агентів. Розбиті на півдні свого часу Чан-Кай-Шеком, вони були вигнані з Кантону, і частина їх у кількості 6000 люду покалася; їх було реорганізовано та заведено до регулярного війська південного маршала. Каяття було формальне і під Цінан-Фу вони спровокували солдатську до нападу на японців, аби помститись на них за переслідування розкритої в Японії комуністичної організації. Тому-то торік об'єктом нападу були англійці, а цього ж року японці.

Які наслідки матиме ціла історія для Китаю, поки що не знати. У пресі промайнули чутки, що японці мають намір зробити Шантунську провінцію своєю колонією. Бо-ж це та сама провінція, що перед війною належала Германії, після війни стала японською, а потім знову повернулася до Китаю. Коли це так, Китай мав би щиро подякувати — III Інтернаціоналові...

Observer.

З преси

Одбулося переобрання президії Української Академії Наук, якого не було вже п'ять год. На президента обрано ак. Д. Заболотного, на віце-президента — ак. Воблого, на неодмінного секретаря по старому — ак. А. Кримського. Цікаві подробиці голосування,

«що яскраво виявило ту групову боротьбу в Академії, яка досить гостро відчувається там в останні часи»,—

подає «Пролетарська Правда» ч. 104.

«Перша група подачею своїх голосів виявила політичну демонстрацію проти органів радянської влади, що керують культурними справами, а тим самим і проти всього радянського уряду України. Друга група своїм голосуванням не протиставляла себе політиці НКЮ, але не цілком розібралася в усіх нюансах намірів першої групи. Третя група академиків підтримала Наркомос».

Поділивши академиків найліпшим жандармським методом на благонаційних, напів-благонаційних та неблагонаційних, совітська газета на тому не спиняється і звертається до влади, щоб та зробила «в и с н о в к и»,

«які б забезпечили нормальну роботу ВУАН... й, усунувши безпринципову політиканську гру, допомогли б так киче потрібній науковій діяльності на користь нашої республіки».

* * *

На всесоюзному з'їзді пролетарських письменників проти проекту утворення «всесоюзної асоціації пролетарських письменників» гостро виступили представники України, які «углубляли» питання.

«Ми, — заявляє тов. Коваленко, — проти всесоюзної асоціації, збудованої на підвалинах демократичного централізму, збудованої за принципом входження республік в уже готову асоціацію. Ми високуємо принцип федерації на основах не тільки ідейної і теоретичної, але також і організаційної рівноправності». («Изв.» ч. 105).

Національне питання викликало гострі і дозгі суперечки, в яких «багато і пристрасно» говорилося «про хиби національної політики» та

«не обійшлося без докорів взаємних в націоналізмі та великодержавному шовінізмі».

Виходить, ніби не все ще вирішено в совітах з національним питанням. Ніяк собі Москва з тією Україною ради не дасть: ледві укоськали Хвильового та інших еретиків, які насмілилися виступати проти московських впливів, аж ось українські «пролетарські письменники» — неначе б то вже на всі сита чересіяні і цілком певні, — співають тієї ж і дають одсіч намаганням «центру» накласти свою руку на наш край і в сфері літературній. Це взагалі характерне для московсько-українських відносин: на якому б ґрунті не зустрілися вони, всюди проступає гостра протилежність інтересів і точиться боротьба.

* * *

На що здалася окупантам уславлена українізація, ще раз озверто поясняє на 7-му з'їзді комсомолу сам тов. Каганович, «око государево» на Україні.

«Справа українізації є справа успішної боротьби з нашими ворогами». («Пр. Пр.» ч. 103).

Це на развагу тим, хто захоплюється національною політикою большевиків.

* * *

Коли ви не знаєте, «хто щиро любить Україну», то візьміть ч. 1072 «Возродження» і довідаєтеся, що це саме воно. Принаймні, шановна газета, навівши уривки з статті нашого ж таки «землячка» Н. Могиланського в «Рулі» (ч 2262), де він згадує старі думки Драгоманова про федерацію та рішуче виступає проти української самостійності, з свого боку в цьому запевняє:

«Нам тим присмніше знати це, що тіж думки розвивало не раз

на своїх шпальтах «Возрожденіе». Хто щиро любить український народ, — продовжує газета, — той і не може думати инакше, бо відділення від Росії принесе з собою цілу епоху найкривавіших війн, тяжких народніх заколотів і закінчиться чужоземним поневоленням»

Та від всіх цих страшних перспектив у майбутньому, що їми, вболіваючи за нашу долю, лякає «щиро прихильна» газета, хіба не страшніша Україні, яка і зараз вже стогне від «чужоземного поневолення», ота сучасність?

* * *

До наймодніших у совдепії слів належить слово — «стандартизація». Прийшла оце черга і на сірники. «Комуніст» (ч. 94), встановивши той факт, що

«вираховано, що сірникові досить бути 4,5 см. завдовжки», — здійсмає питання про зменшення довжини сірника:

«Стандартизація сірникової довжини до 4,5 см. дасть у рік економії 250.000 карб.»

Та не врятує їх і скорочений сірник од економічної кризи.

* * *

В захопленні «фізкультурною» «Комуніст» в ч. 101 присвячує окрему статтю «олімпійцям футболу»:

«Привалов, Фомін Костя і Мищенко — три власники шости найталановитіших ніг у Харькові».

Далі газета спиняється на особливостях «олімпійців», кожного з окрема:

У ~~одного~~ «сила удару, кажуть, як у парового молота. Права нога його майже музейна річ». Другий «іздив грати до Німеччини й по дорозі закохав у себе 12 німкень. Згадує про це не часто, та й то більше ногами, адже від них усе це пішло». У третього «ноги, можна сказати, всесоюзного значіння».

В тому, що комуністичний орган так захоплюється «найталановитішими ногами», надаючи їм «всесоюзного значіння», нема нічого дивного: адже на ноги у них вся надія, як поведеться тікати з України. То ж і слід про це заздалегідь дбати.

Хроніка.

3 Великої України.

— Наукове прилюдне засідання Історичної Секції ВУАН відбулося 26 квітня під головуванням акад. М. Грушевського. Заслухано доповіді: Проф. В. Пархоменко «Тмутороканське питання». М. Новицький — «Давньоруське Луцкмор'я». («Пр. Пр.» ч. 96).

— Етнографічна Комісія УАН цього літа проведе низку досліджень з поля фольклору та етнографії серед нац. меншостей на Україні. Молодого дослідника В. І. Шевченка вже виряджено в наукову екскурсію до грецьких колоній на Маріупольщині, а керівника катедри мовознавства Кюм. Університету в Москві Г. Данилова, разом із співробітником Етнографічної Комісії С. І. Цветковим (Одеса) — для дослідження болгарських колоній на Херсонщині та в Криму. («Комуніст», ч. 98).

— Збірник на пошану акад. М. Грушевського. УАН видала ювілейний збірник на пошану акад. М. Грушевського з нагоди його 60-річчя і 40 років наукової діяльності. Збірник поділено на 3 томи: 1) Палеонтологія і мистецтво, 2) Історія України, 3) Всесвітня історія. У збірнику 51 наукова стаття. Крім статей українською мовою, є статті мовами російською, німецькою, англійською, французькою і чеською. Збірник ілюстровано. («Комун.» ч. 98).

— Концерт «Весна в піснях» в Домі Уче-

них в Києві відбувся 29 квітня у виконанні державної капели «Думки» за дир. Н. Городовенка. Велика програма концерту складалася з 3 відділів «Весна», з ораторії Гайнда «4 пори року», з творів українських та російських композиторів — Лисенка, Вериківського, Рахманінова, Танеева та инш. («Пр. Пр.» ч. 100).

— Художня література. Народній Комісаріят Освіти ухвалив доповідну записку до Совнаркому УССР про асигнування 100.000 карб. на видавничу художньої літератури. («Пр. Пр.» ч. 97).

— Капела «Думка» на концерти за кордон. ЦРО вірядив проф. Є. Тарновського, яко уповноваженого «Думки», за кордон у справі гастролей у Зах. Європі, що мають відбутися на початку зимового сезону. («Пр. р.» ч. 97).

— ВУФКУ на міжнародній кінематографічній виставці у Гаазі викликає зацікавлення чужинців своїми експонатами. («Пр. Пр.» 97).

— Польський Педагогічний Технікум в Києві. Центральна Комісія Нацмен при ВУЦВК звернулася до кийського Округовокому з проханням допомогти існуючому в Києві Польському Педагогічному Технікуму підшукуванням нового, більшого приміщення, бо Технікуму потрібне ширше розгорнути свою роботу по підготовці польських педагогів, яких є дуже мало для переведення культурно-освіт-

ної роботи, головню в польському районі на Україні. («Пр. Пр. 99).

— Заочний педагогічний ВІШ. Наркомос України ухвалив організувати заочний педагогічний ВІШ. У постанові Наркомосу говориться, що кваліфікація учителів, особливо в школах соцвиху, зовсім не відповідає вимогам совітської школи. Статистичні дані показують, що на Україні в 4-річках є 50 від. учителів без потрібного педагогічного підготування; у семирічках налічується 42,5 відс. таких учителів. Організуючи заочний пед-виш, Наркомос намагається підвищити рівень учителів. («Пр. Пр.» 97).

— Нові державні заповідники. Найближчого часу Укрголовнаука має оголосити державним заповідником садибу в Мироповичах, де народився Гоголь. На відкриття бібліотеки-читальні в цьому заповіднику вже асигновано 2000 карб. Мають оголосити заповідниками: славетний своєю архитетурою воронцовський палац в Одесі, Новгород — Сіверський і Густинський монастир на Полтавщині. («Пр. Пр.» 98).

— Увічнення пам'яті проф. А. Терниченка. З ініціативи київської агросекції в лютому ц. р. в Києві утворено комісію увічнення пам'яті науково-громадського діяча проф. А. Терниченка. У березні комісія ухвалила проєкта пам'ятника-надгробника, що його збудують на небіжчиковій могилі. Пам'ятник являтиме собою гранитовий постамент з погруддям небіжчика. Проєкт пам'ятника виготовив київський скульптор С. Жук, що виконує й погруддя. Уроцисте відкриття пам'ятника передбачається на початку червня. Незабаром комісія передбачає влаштувати прилюдне засідання з нагоди річниці смерті проф. А. Терниченка та концерт, щоб підсилити кошти на збудування пам'ятника. Мають також виготовити великого пор-

трета олійними фарбами й передати його до музею культурних та наукових діячів при Академії Наук. («Пр. Пр.» 100).

— Окружні комітети увічнення пам'яті М. Коцюбинського. Наркомосвіта запропонувала всім округам зорганізувати окружні комісії для увічнення пам'яті письменника Коцюбинського. Комісії повинні сприяти збору пожертв на збудування пам'ятника письменникові та взагалі вживати заходів, скерованих для вшанування пам'яті письменника. До складу комісії входять представники державних, громадських, партійних і професійних організацій, а також персонально видатні діячі літератури, науки й мистецтва. Комісії негайно повинні призначити збірачів, що збиратимуть добровільні пожертви і разом з тим розгорнути роботу в справі інформації широким мас людсьости про творчість і значіння Коцюбинського для української літератури. («Пр. Пр.» 100).

— Пам'ятник Коцюбинському у Вінниці. Експерти центральної комісії увічнення пам'яті М. Коцюбинського оглянули у Вінниці призначене для збудування пам'ятника письменникові місце і визнали, що вибрано його дуже вдало. З участю експертів відбулася нарада окружної комісії увічнення пам'яті Коцюбинського. Нарада визнала за доцільне відмовитися від трафаретних форм пам'ятника, — як статуя або погруддя. На думку експертів пам'ятник Коцюбинському треба збудувати так, щоб він мав культурно-освітній характер і всеукраїнське значіння. Разом з тим, культурно-архитектурне оформлення повинно надати йому визність монументального пам'ятника письменникові. До того Вінницький Округком підняв перед Укрнаукою клопотання для вшанування пам'яті письменника: організувати науково-дослідку к-тетру української культури ім. Коцюбинського з бібліотекою при ній. («Пр. Пр.» 97).

— Музей доби Коцюбинського. Експерти-художники оглянули будинок у Винниці, де народився М. Коцюбинський, й склали проект музею. Будинок цей буде побутовим музеєм доби Коцюбинського. Яблуневий садок при будинкові, в якому Коцюбинський писав багато творів, буде сполучено алеєю зі сквером, в якому стоять пам'ятник. («Пр. Пр.» ч. 97).

— Впорядкування могил Шевченка. Наркомосвіта звернулася до всіх культурно-освітніх установ, особливо тих, що носять ім'я Т. Шевченка, а також до інших установ, підприємств та організацій, його імені з закликом взяти участь у впорядкуванні могил Т. Шевченка. У своєму закликові Наркомосвіта відзначає, що заповідник вже у великій мірі впорядковано, але робота ця ще не закінчена. Допомога культурних установ полягатиме в тому, що вони повинні взяти на себе ініціативу організувати екскурсії на могилу Шевченка, збирати серед людності різні цінні матеріяли, що стосуються Шевченка й надсилати їх до Держзаповідника, або до Шевченківського Інституту, а також збирати твори учнів, селян та робітників про життя та творчість Шевченка. Культурно-освітні установи мають також організувати Шевченківські кутки, поширювати твори Шевченка та літературу про нього й в своїй освітній роботі вивчати життя й творчість Шевченка. («Пр. Пр.» ч. 99).

— Конкурс на пам'ятник Шевченкові. В Наркомосвіті відбувся 27 квітня засідання конкурсної комісії Шевченківського комітету для вироблення умов другого конкурсу на проект пам'ятника Шевченкові. Цей конкурс передбачається оголосити в межах СРСР і заордоном. («Комун.» ч. 97).

— Комсомол не може заволодіти селом на Україні. На 7 всеукр. з'їзді

Комсомолу, який відбувся в Харькові в кінці квітня місяця, під час дебатів один з учасників з'їзду зазначив, що багато комсомольських осередків ще не засвоїло правильного ставлення до нових форм класової боротьби на селі. А тим часом, тепер зростає на селі новий ворог — «попівщина», як висловився промовець. У деяких районах священники намагаються зорганізувати, мелодь у спілки «християнської мелоді» й утворюють різкі гуртки то що. Школи селянської молоді в багатьох місцях поставлено кепсько, що пояснюється тим, що Соввих не уділяє їм майже ніякої уваги. («Пр. Пр.» ч. 99).

— Перші жидівські переселенці з України до Бірбіджану. По всіх округах України тепер організовується перші групи жидівських переселенців, що виїдуть до Бірбіджанського району на Далекому Сході. Відповідальні працівники укр.ОЗЕТУ провадять тепер на місцях відбір та комплектування перших колективів. На цей рік українські жиди одержали до Бірбіджанського району 250 нарядів; 100 переселенців збиратимуться в Конотопі, а решта — в с.т. Харьків. До Харькова вже почали прибувати перші групи жидів, що звідси ешалонами відправляться далі. Під час перебування їх у Харькові, укр.ОЗЕТ разом з Харьківською філією забезпечує їх харчуванням, мешканням, літературою, милом, тютюном і т. н. («Комун.» ч. 92).

— Дніпрельстан. На останньому засіданні всеукраїнського комітету сприяння Дніпрельстанові визнано за потрібне, в зв'язку з розвитком промисловости в районі Дніпрельстану, перепланувати місто Запоріжжя. Для цього комітет ухвалив не пізніше 1 червня ц. р. оголосити конкурс на кращий проект перепланування Запоріжжя. Професорові Олександрову доручено розробити завдання для проекту та умови,

конкурсу. На це комітет асигнував з власних коштів 2500 карб. («Пр. Пр.» ч. 99).

— Одержано нову партію устаткування. Серед них 7 американських крантів, заввишки 115 футів, що дорівнює височині 8-ми поверхового будинку. Один крант мають найближчого часу встановити на лівому березі. Механізм крантів пускає до руху електрика. Такі кранти застосовують вперше в цілому СССР. («Пр. Пр.» ч. 97).

— Споживачі дніпровської енергії. Намічено такий розподіл дніпровської енергії. Першочергові споживачі — великий металургійний завод, завод витоплення феромарганцю, завод феросиліція, завод електростали, алюмінієвий та хемічний заводи. Ці споживачі візьмуть пересічно 165.000 кіловат і максимум 210.000 кіловат. До споживачів другої черги віднесено частково хемічні заводи, а також дальше розвинення феромарганцевої промисловости. Решту дніпровської енергії разом з мішаною тепловою буде передано комунальному господарству Дніпропетровського та Запорізького та сьробній промисловості цих районів. Розглядається питання про можливість получить Дніпрельстан зі станціями Донбасу, при чому комбінат основних споживачів Дніпрельстану залишається без змін. Що до розвитку машинового зрошення в низинах Дніпра, то енергію для цих робіт з квітня по серпень місяці подаватимуть дві гідрравличні станції на греблях долиньського Дніпра міццю разом коло 100.000 кіловат, у весняний же час, коли ці станції матимуть велике навантаження, енергію, подаватиме запорізька станція, яка по весні має лишки енергії. Іншого ж часу енергію низових станцій передаватиметься до Херсону, Мислаїва і Кахівки. Що торкається сільського господарства, то енергію Дніпрельстану буде використано головним чином в районі зрошувальних робіт на терені біля 600.000 гектарів. Крім цього дріб-

ними оазами енергію Дніпрельстану використовуватиме сільське господарство вздовж течії Дніпра від Дніпровського до Херсону. («Комун.» ч. 97).

— Коло Маріуполя виявлено нафту. У південно-західній частині села Мангули, біля кар'єрів вапняку, виявлено нафту на глибині 2 метрів. Так само виявлено нафту близько села Свародубовки. Порушено справу про організацію комісії фахівців, щоб дослідити весь район. («Пр. Пр.» ч. 99).

— Залізну руду відкрито в околицях Запоріжжя. Недалеко Запоріжжя коло села Григоровки відкриті поклади залісної руди на глибині 70 метрів. («Низ» 102).

— Торгівля Україною з Туреччиною. Роля Укрдержторгу в загальній торгівлі СССР з Туреччиною зростає не тільки в абсолютних цифрах, але в процентовому відношенні. Наприклад, у реалізації експортних товарів питома вага Укрдержторгу в загальному обороті торгівства в Туреччині зросла до 20,7 відс. минулого року проти 5,8 відс. 1925-26 р. Турецький ринок цікавиться крім цукру також укр. консервами, макаронами, кондитерськими виробами, папером то-що. Одночасно значне місце в українському експорті до Туреччини посідають с.-г. продукти: масло, сир та інше, також різні бобові культури. («Комуніст.» ч. 92).

— Експорт малясу. Через одеський порт почали експортувати маляс. Буде вивезено за кордон біля 40 тисяч тон малясу, переважно з українських цукроварень. В зв'язку з цим у порту крім п'яти теперішніх баків на 4.500 тон, споруджують ще два великі баки для малясу. («Комуніст.» ч. 96).

На українських землях

На Волині, Холмщині, Підляшшю та Поліссі.

— Обікрадено український банк. Невідомі злочинці зробили пролом в стелі Українського Кооперативного банку в Бересті і вдерлися до середини. Огнетривали касу зсунули з місця і бічну стіну її вирізали, Вкрадено 860 золотих 39 грош. і 59 америк. доларів. Каса банку не була заасекурована. Справою зайнялася поліція, але поки що без наслідків. («Укр. Громада». ч. 16).

— «Діяльність» Маківки. З Холма повідомляють, що бувший посол Маківка різко змінив свою лінію в бік червоної Москви, проповідуючи так звану «єдність сільроба» й ганблячи «український націоналізм» сільроба правіці. («Укр. Громада». ч. 16).

— Боротьба з комуністами. Державна поліція арештувала з Білограї 7 і з Тарнограду 8 осіб, запідозрених в комунізмі. Переведено багато трусів, при чому знайшли матеріяли, які стверджують звязок арештованих з Москвою. Арештовані, як передають, призналися до виню. («Укр. Громада». ч. 16).

На Закарпатті.

— Вулканичний порох. З Праги повідомляють, що на Закарпатті впав брунатний вулканичний порох, що покрив землю верствою, якої грубість сягала подекуди 2-х міліметрів. Аналіза цього пороху виявила, що склад його аналогічний до складу пороху, що притрусив Східню Галичину. Порох прилетів на Закарпаття з північним вітром. («Новий Час». ч. 56).

— Не захотіли чесь-

кого вчителя. Село Жуково вже від 1 вересні 1927 року не має учителя. Минулого тижня приїхали селяне до Ужгороду просити учителя, однак їм сказали, що українського учителя нема та що прищлють їм чеського. Делегати на це нічого не відповіли й вернулися додому. Коли до них приїхав чеський учитель, то зійшлися люде й заявили: «Ми українці і хочемо нашого учителя, а ви вибійрайтеся від нас». Чеський учитель мусів залишити село. («Нар. Воля». ч. 47).

— 59 газет. На Закарпатті є 59 періодичних видавля, з яких 2 виходить що-дня, 2 кожного другого дня, 1 двічі на тиждень, 30 тижневиків, 6 двохтижневиків, 18 місяшників. Що до мови, якою вони писані, то мад'ярських найбільше, а саме 22. Далі 10 руських — на місцевім українськім діалекті, 2 українських — літературною українською мовою, 10 руських — москвофільських, 5 жидівських, 4 чеських. Далі йдуть кілька газет чесько-руських, чесько-русських, чесько-мад'ярських і одна чесько-русско-мад'ярська. («Русская Земля». ч. 14).

— Похід на православ'я. Після статистики, оголошеної у православному органі «Православная Карпатская Русь», на Пряшівщині перейшло на православ'я більше ніж 1000 родин. На з'їзді православних в Межилаборцях були заступники від 26 сел. Серед українського населення, що є під словаками, вже організовано 11 православних парафій. На жаль, цей православний рух є в той же час москвофільський («Новое Время». ч. 21).

На Буковині

— Іван Прокопович (некролог). Весь Кіцьман і все українське громадянство кіцьманської округи навіки попрощали українського патріота директора і вчителя Івана Прокоповича. Покійний був пильним дослідова-

чем нашої старовини. Він робив розкопки, головню в українській частині Буковини, найбільше в околицях Кіцманя, на Шкаборі, коло Веляви. Пого знахідки сьогодні оздобю віденського музею. Він мав велику збірку ріжних знаряддів з кам'яної доби. В Шникцях відкопав він добре удержану хату ліпанку з усіма посудинами, а на Шкаборі — 3 кістяки людей-велитнів, які були поверх 2 метрів довжини; крім того він знайшов кістяк укр. козака, при якому знайшов пряжку, викладену ріжнobarвними мозаїками з написом: «Козак Иван». Він крім цього мав величезну збірку старинних монет. Всі ці збірки насильно викупив у нього віденський музей під натиском тодішнього уряду за кілька років перед війною. Ріжні старинні книги, печатки й другі предмети, свідки старої української бувальщини на цих землях, доповнювали багаті збірки покійного. Мир його праху! («Рідний Край». ч. 18).

Газетні звістки.

— Большевики планують атенгати на чільних провідників еміграції. У варшавських газетах телеграфію атенгією ПАЕ подана така звістка з Відня: «Серед тутешніх українських емігрантів зробив велике вражіння факт, що в знайдених документах при Белі Куні були докази, що III Інтернаціонал приготовляє ряд атенгатів на провідників української політичної еміграції в Парижі, в чеській Празі та Варшаві. Три комуністи, заарештовані разом з Белою Куною, належать до української секції III Інтернаціоналу.» («Діло». ч. 99).

— Репресії на Україні. Преса подає про відкриття нової нелегальної організації на Україні. Ця організація мала сильне організаційне розгалуження по многих містах на Україні. В звязку з відкриттям цієї орга-

нізації усунено 56 членів КПБУ. Одночасно повідомляють з України про такі масові арештування, що у в'язницях нема місця для арештованих і їх вивозять до московських в'язниць. («Діло». ч. 99).

— Проти комуністичні настрої. Ворожі комуністам настрої на Україні знайшли собі підпертя на з'їзді всеукраїнського Комсомола. Київський делегат Виленьський подає про значне збільшення ворожих формацій, на чолі яких мела би стояти Укр. Автокефальна Церква, яка, на думку Виленьського, являється протисовітською організацією, бо вона навіть молитви має, в яких просить про визволення гнобленого українського народу. («Руль». ч. 2263).

— Голова уряду Кримської Республіки перед судом. Перед найвищим судом в Симфеорополі відбулася розправа проти б. голови Ц. К. Кримської республіки, Ібрагімова, якого обвинувачено в низці вбивств та грабінництв. Будучи головою республіки, він був одночасно головою банди, яку піддержував державними грошми. Большевики стараються усю діяльність Ібрагімова звязати з білогардейським рухом. Ібрагімова розстріляно. («Новий Час». ч. 55).

— Член Укр. Академії Наук на засланю. Совітська впада заслана члена Укр. Академії Наук Харламповича аж до Тургаю в Центральну Азію. Звідти він прислав праці до своєї Академії Наук в Києві про шкільництво 16 і 17 століттях. («Укр. Голос». ч. 16).

— Скільки на Україні комуністів. Над 29 мільйон. населення УССР виконує диктаторську владу партія, яка нараховує всього 177.427 членів. З того числа робітників 64,7 відс., урядників — 18,8, і селян — 18,5 відс. Українців в 1926 році було 49 відс. Тепер же після націоналі-

стичних ухилів, після викинення з партії многих українців, кількість їх значно зменшилась й надалі маліє в прискореному темпі. В Комсомолі України є 36 тисяч партійних члени, але і ця невелика кількість має тенденцію до зменшення. («Діло». ч. 100).

У Франції.

— V-ий черговий З'їзд Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції відбудеться 26-27-28 травня б.р. в помешканні Україно-Кавказького Клубу: Café Voltaire 1 Place l'Odeon (en face le theatre de l'Odeon) Metro — Odeon. Черга справ: 1) Відкриття З'їзду. 2) Обрання мандатної комісії. 3) Доклад мандатної комісії. 4) Обрання Президії З'їзду. 5) Затвердження нових членів. 6) Привітання. 7) Доклади Генеральної Ради. 8) Доклад Генеральної Контрольної Комісії. 9) Доклади з місць. 10) Демісія Ген. Ради і Ген. Контр. Комісії. 11) Обрання Ген. Ради і Ген. Контр. Комісії. 12) Біжучі права. 13) Закриття З'їзду. Відкриття З'їзду 26 травня о 2 годині в день.

— Нова церква. Директор фабрики в Дів-сюр-Мер одвів місцевій українській громаді окрему кімнату для церкви. Громада заходжується тепер коло впорядкування власної церкви.

В Чехословаччині

— Лекції Респ. Демокр. Клубу. В Подєбрадах 22. IV чергову лекцію прочитав проф. М. Славінський на тему «Нація та держава в історії України». Референт почав з зазначення, що всі процеси національні й державні на Україні йшли майже рівнобіжно з Західною Європою, але основна різниця полягала в тому, що кожний з цих процесів залишався на Україні не довершеним, не доведеним до кінця. Розглянув три періоди укр.

державности — Князівський, Козацький і останній — зв'язаний з існуванням і боротьбою Укр. Народ. Республіки і встановив той зв'язок, що існує між нацією і державою. Відмітив особливості й відмінності укр. нації — фізичну єдність і чистоту, зв'язаність з територією.

Вказавши на те, що до цього часу, особливу увагу українці звертали на процеси національні, творення нації, підкреслив необхідність в сучасний момент висовувати на перший план елементи державницькі. Справжній розвиток укр. нації завершений буде до кінця у власній демократичній державі.

— Лекція проф. Сімо вича на тему «Властивості української мови» відбулася 6 травня ц. р. Лекція була присвячена фonetичним особливостям української мови. Докладчик навів ряд прикладів таких особливостей, підкреслюючи ті різниці, що ставлять українську мову на відмінне становище поруч з іншими слов'янськими мовами.

В Румунії.

— В річницю смерти С. Петлюри. 25-го травня минає два роки з дня трагічної смерти Голови Директорії та Головного Отамана Українських Військ Симона Петлюри.

Не має сумніву в тому, що всюди, де єть українці, цю дату буде відзначено і пам'яті Вождя буде віддано належну пошану.

Комітет ім. С. Петлюри в Букарешті (Румунія), в пошановання пам'яті відданого Лицаря України, організовує в неділю 27-го травня урочисту панахиду та урочисті прилюдні збори, на яких буде дано характеристику Симона Петлюри, яко Вождя України, а також короткий начерк боротьби України за свою волю та окреслення тих подій, які привели до трагічної смерті С. Петлюри в Парижі.

Аналогічно буде відзначено цю дату в Брашові, в Бакеу, в Гавані,

в Журжі, в Пятра-Нямц та в інших осередках згуртування української еміграції в Румунії.

Докладніше про це подамо в одному з найближчих чисел «Трибуна».

— Організація громади в Букарешті. 29-го квітня, в салі «Трансильванія», відбулися організаційні збори українців-емігрантів, що перебувають в Букарешті.

Збори ухвалили закласти аполітичну громаду з культурно-освітніми завданнями.

Членами її можуть бути українці всіх політичних відтінків, що стоять на ґрунті Незалежної Української Державности.

Першим найголовнішим завданням, яке ставить собі громада — це засновання української бібліотеки.

Для цієї мети встановлено спеціальні членські внески в розмірі 50 румунських леїв місячно. Крім того кожний член громади вносить 100 леїв вступних. Жінки платять 50 леїв вступних і 25 леїв членських щомісяця.

Коли прийняти на увагу, що середній заробіток пересічного емігранта, особливо того, що живе в столиці, де життя значно дорожче, не перевищує прожиточного мінімуму, то розмір членського внеску треба признати досить високим. Тим часом, під час дебатів над встановленням членського внеску, були навіть пропозиції його збільшити. Цей факт підкреслює свідомість членів громади та їх щире бажання працювати на українській культурній ниві.

В склад Управи Громади обібрано: П. Семенка, К. Антошка та М. Гетьмана. Запасовими членами обібрано: М. Сидоренка та Д. Юзика.

Бажано було-би, щоби цей почин було підтримано пожертвою книжок та надсилкою українських газет та журналів. Адреса голови громади: P. Semenco, Str. Delea-Veche, 45, Bucarest, IV, Romania.

Віблиографія.

— Літературно-науковий вістник кн. 5 за травень 1928 р. Крім цікавого літературного матеріалу знаходимо дуже інтересні спогади гр. Мих. Тишкевича і В. Кедровського, а також дуже докладну і повчаючу статтю п. С. Сірополка про бібліотечну справу на Україні.

— Літопис українського друку ч. 6 за 1928 р. Харків — містить постанови наради в справі уніфікації методів опису, застосовуваних в друкованих картках та орґанах державної бібліографії, що їх видають книжкові палати БССР, РСФСР та УССР, яку скликала публична бібліотека ССРСР ім. Леніна, а також реєстр нововиданих книжок українською і московською мовами.

Analesta ordinis s. Basilii Magni. Записки чина св. Василя Великого. Т. 1., вип. 4. Жовква 1927 р.

— «Жіноча доля» двохижневик, ч. 9. Коломия, 1 травня 1928 р. Зміст: О. Кисілевська «Вісти з Соїму та Сенату», «День серед чеського жіноцтва в Празі», «Жіночий рух» і т. и. Журнал не робить вражіння цілостности і системности, але безумовно є потрібний для укр. жіноцтва, для практичного підняття його знань і інтересу до громадського життя у жінки. Приємно і те, що орґан укр. жіноцтва, очевидно, не вдається в суфражистські крайності і не цурається і чоловічої допомоги в співробітництві на користь жінки.

— Bulletin de renseignements de l'Office Commercial français pour la Russie et les pays limitrophes. Місячник. Квітень 1928 р. Париж. Бюлетень подає, як завжди, на підставі большевицьких даних добре систематизований і оброблений матеріал по відділах: загальний, стан зовнішній, внутрішній, фінан-

си, питання соціальні і робітничі, хліборобство, торгівля (зовнішня і внутрішня), індустрія і концесії, транспорт. Для систематичного слідування за народним господарством СРСР бюлетень є дуже цінним і необхідним справочником, який зовсім успішно може замінити читання відповідних щоденних видань, газет і т. п.

— «С в і т». Ілюстрований двохижневик, ч. 8, 25-4 1928 р. Львів. В цьому числі «Світу», знаходимо цікаву автобіографію О. Кобилянської, статтю М. Голубця про архітектуру старого Львова і т. п. Не можна сказати, щоб це інше було дуже цікавим, воно — дивовижна мішанина. Судить самі: після замітки «Ювилей Горького» майже науково-популярна стаття «Електричний кріпак», після цього кріпака «Сучасний роман» А. Аверченка, потім «Значіння Есперанго», далі така ілюстрація як «Захист бездомних котів в Гамбурзі». Невже немає в світі для «Світу» ліпшого матеріялу як занозичення з російського? Розуміється всякому редакторові всякого двохижневика дозволяється любити бездомних котів, але чи не краще було б показати бedomних, наприклад, українських дітей на сов. Україні чи й на еміграції. «Світ» міг би бути журнал як журнал, як би тримався чи ясної системи, чи ясної добірної безсистемності. А так саламаха з есперанто з бездомними котами.

— «Нова Громада», Масовий кооперативний, ілюстрований, популярний та літературний двохижневик. Видає Книгоспілка. Харків, 30-4 1928 р., кн. 8. Багато мотлоху видає большевицька бюрократія на Україні. До такого мотлоху відноситься і «Нова Громада» — «масовий, кооперативний, ілюстрований» і т. д. журнал. Наскільки це літературний журнал можна судити по першомайській поезії Лібера Рабиновича:

Куди не глянь — цвіте вогонь,
Я квітну сам у цім цвітінні,
Навколо зелень і огонь
Купаюся у їхній пілі,
Співає щастя на землі...

Чого ж, чого тепер немає
Тебе, улюблений Ілліч,
В банкетах радісного мая?...

Розстріляли Чупринку і породили «у в їхній пілі» Лібера Рабиновича з вічним гімном улюбленому Іллічу. Крім першомайської поезії, в цьому універсальному збірникові всякого лушпиння є; оповідання такої ж вартости, напр., про «Гаррила Драпака». Є ще й про корпєрацію де-що, але з того всього найцікавіше — це у відділі розваги загадки про те, «до якого першого слова назви зброї треба додати дві літери, щоб мати те брудне, що треба завше виносити з хати». Розгадка сама собою ясна: найбрудніше, що треба виносити з хати — це безумовно большевицька писанина і «друканина».

I. З.

Друкарська помилка

В ч. 17 «Тризуба» в статті Р. С. «Наше минуле для майбутнього» стор. 8, рядок 12 знизу трапилася друкарська помилка, а саме — надруковано: «... вузько-теоретичного», а треба: «вузько-тактичного».

З м і с т.

Париж, неділя, 20 травня 1928 року. — ст. 2. Л о т о ц ь к и й. На зорі української національно-державної думки. — ст. 5. Ч. На Шевченковій горі. — ст. 9. С. Наріжний. Копотопська перемога. — ст. 12. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 18. З преси — ст. 20. Х р о н і к а: З Великої України — ст. 23. На українських землях. — ст. 27. Газетні звістки — ст. 28. У Франції — ст. 29. Чехословацький — ст. 29. В Румунії — ст. 29. Бібліографія — 30.

Православний Молитовник

мовами церковно-слов'янською та українською в перекладі проф. І. Огієнка
набувати можна в книгарні «Тризуба».

Ціна 5 фр.

КОЖДОМУ ДАРОМ

хто закупить у нашій книгарні хоч за найменшу суму книжок
даємо

ПРЕМІЮ

У нас на складі великий вибір укр. книжок, мап, картин, портретів: Шевченка, Франка, С. Петлюри і Богуна, листівки і українські товариські відзнаки.

Жадайте безплатно каталог по адресі: **Ukrainische Buchhandlung Theodor Sawula, Wien I, Riemergasse, 2, AUTRICHE.**

Редакція і Адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.
Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boîte post. № 15, Paris V.
Редагує — Комітет. Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.

Imprimerie de Navarre, 5 rue des Gobelins, Paris